

İdris ARAZ

*İnönü Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Doktora Öğrencisi
Malatya/TÜRKİYE
omermirzaaras@gmail.com
ORCID *

**SÜLEYMAN NAZİF EFENDİ VE
“EŞ’ÂR VE MÜNŞEAT”I**

SULEYMAN NAZIF EFENDI AND HIS
“EŞ’AR AND MUNSEAT”

Makale Türü: Araştırma Makalesi	Article Information: Research Article
Yükleme Tarihi: 25.01.2021	Received Date: 25.01.2021
Kabul Tarihi: 04.02.2021	Accepted Date: 04.02.2021
Yayımlanma Tarihi: 30.04.2021	Date Published: 30.04.2021

İntihal / Plagiarism

Bu makale **turnitin** programında taranmıştır.
This article was checked by **turnitin**.

Atıf/Citation

Araz, İdris, “Süleyman Nazif Efendi ve “Eş’âr ve Münşeât”ı”, *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi [Journal of Academic Literature]*, Yıl 7, Sayı 14, Bahar 2021, s. 241-258.

Araz, İdris, “Süleyman Nazif Efendi And His “Eş’âr and Münşeât””, *Hikmet-Journal of Academic Literature*, Year 7, Volume 14, Spring 2021, p. 241-258.

[10.28981/hikmet.868333](https://doi.org/10.28981/hikmet.868333)

İdris ARAZ

SÜLEYMAN NAZİF EFENDİ VE “EŞ’ÂR VE MÜNŞEAT”I

SULEYMAN NAZIF EFENDI AND HIS “EŞ’AR AND MUNSEAT”

ÖZ

Süleyman Nazif Efendi, 19. yüzyıl şair ve nasirlerindedir. Klasik edebiyatımızın geleneksel sanat anlayışına uygun olarak şiirler ve nesirler yazmıştır.

Bu makalemiz, Süleyman Nazif Efendi'nin hayatı, edebî şahsiyeti ve tespit ettiğimiz tek eseri olan Eş'âr ve Münşeât'ının tanıtımını kapsamaktadır. Bu bağlamda çalışmamız üç ana bölüme ayrılmıştır. İlk bölümde Süleyman Nazif Efendi'nin hayatı hakkında bilgi verilmiş, ikinci bölümde edebî şahsiyeti elimizdeki tek eserinden hareketle değerlendirilmiş, son bölümde ise Eş'âr ve Münşeât, şekil ve muhteva yönleri ile iki alt başlıkta tanıtılmıştır.

Bu makale ile Süleyman Nazif Efendi ve tespit edebildiğimiz tek eseri olan Eş'âr ve Münşeât'ının tanıtılması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Süleyman Nazif Efendi, Şiir, Münşeât, Klasik Türk Edebiyatı.

ABSTRACT

Süleyman Nazif Efendi is one of the poets and prozers in the 19th century. He wrote poems and proses compatible with traditional artistic sytle of our classical literature.

The article we wrote consists of Süleyman Nazif Efendi's life, his literal character and the definition of his only book we detected “Eş'âr ve Münşeât”. In this case our thesis leads to three main sections. In the first section, the life of Süleyman Nazif Efendi has been presented. In the second section, his literal character which is based on his only book we have has been evaluated. In the last section, “Eş'âr ve Münşeât” has been presented in two subtitles as formation and content.

In that article it is aimed to introduce Süleyman Nazif Efendi and his only work that we could have detected “Eş'ar ve Münşeât”.

Keywords: Süleyman Nazif Efendi, Poem, Münşe'at, Classical Turkish Literature.

Giriş

Klasik Türk edebiyatı, kültürel ve estetik esaslarını İslam medeniyetinden alarak vücut bulan, başlangıçta kendisine İran edebiyatını örnek almakla beraber zamanla İran edebiyatı ile boy ölçüşebilecek konuma gelen, 13. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar etkin bir şekilde varlığını sürdürmüş ve bu 600 yıllık süre zarfında pek çok kaidesi klasikleşmiş, Arapça ve Farsça sözcüklerin ve tamlamaların geniş bir ölçüde kullanıldığı Türk edebiyatı dönemidir (Akün, 2013: 15).

Genel olarak 13. yüzyılda Hoca Dehhani ile başladığı kabul edilen klasik Türk edebiyatı; 16 ve 17. yüzyıllarda Baki, Fuzuli, Nabi, Nefi ve Yahya gibi şairler ile en parlak dönemini yaşamıştır. 18. yüzyılda belki de Osmanlı İmparatorluğu’nun gerilemesine paralel olarak edebiyat dünyasında da bir duraklama ve gerileme dönemi yaşanır. Her ne kadar Nedim ve Şeyh Galip gibi şairler bu yüzyılda bireysel yetenekleri ile klasik edebiyatımıza yeni bir ses, yeni bir hava getirmişler ise de bu, kalıcı olmaz ve genel kanaate göre Şeyh Galip, klasik Türk edebiyatının son büyük şairi sayılır.

Hiç şüphesiz edebî akımları keskin çizgilerle zaman dilimlerine ayırmak mümkün değildir. Nitekim Şeyh Galip’ten sonra da 19. yüzyılda pek çok Divan şairi yetişmeye ve 600 yıllık geleneğe uygun olarak eser vermeye devam etmiştir. Hatta her ne kadar 1860’larda Tanzimat edebiyatının başlangıcı ile klasik Türk edebiyatının sona erdiği kabul ediliyorsa da bu durum, bu tarihten sonra klasik edebiyat tarzında eser yazılmadığı, klasik şair olarak adlandırabileceğimiz şahsiyetler yetişmediği anlamına gelmez.

Tanzimat’ın önde gelen edebiyatçılarından Ziya Paşa bile bir süre sonra yeni fikirlerinden rücû etmiş ve *Harabat* adlı eserinde olduğu gibi klasik Türk edebiyatı tarzında şiirler yazmayı tercih etmiştir. 20. yüzyılda başta neoklasik olarak adlandırılan Yahya Kemal olmak üzere pek çok şairimizin eski şiirin rüzgârıyla klasik Türk edebiyatı tarzında eserler kaleme aldığı bilinmektedir. Hatta günümüzde dahi bu geleneğe uygun biçimde eserler vücuda getiren şairlerimiz bulunmaktadır.

Bu bağlamda Süleyman Nazif Efendi (öl.1832) de 19. yüzyıl klasik Türk şairleri arasında yer almaktadır. Tespit ettiğimiz “Eş’âr ve Münşeât” adlı eseri klasik Türk edebiyatının tipik hususiyetlerini taşımaktadır. Her ne kadar elimizdeki eser hacimce çok büyük olmasa da hem manzum hem mensur olması bize daha iyi bir değerlendirmede bulunma imkânı vermektedir.

Süleyman Nazif Efendi’nin “Eş’âr ve Münşeât” adlı eseri nazım ve nesir olarak iki bölümden oluşmaktadır ve her iki bölüm de klasik Türk edebiyatı geleneğini bariz bir biçimde yansıtmaktadır. Eserin nazım kısmı; ölçü, kafiye, nazım şekli, dil ve üslup gibi özellikler açısından tamamen Divan şiirinin iz düşümü niteliğinde olduğu gibi; nesir kısmı da klasik Türk edebiyatının klasik süslü nesri hüviyetindedir.

"Süleyman Nazif Efendi ve Eş'âr ve Münşeât'ı" başlığını taşıyan bu çalışmamız ile Süleyman Nazif Efendi'yi ve tespit edebildiğimiz tek eserini edebiyat araştırmacılarına tanıtmayı amaçladık. Bu bağlamda makalemizi üç bölüm halinde kaleme aldık:

Birinci bölümde dönemin tezkirelerine ve biyografik kaynaklarına dayanarak Süleyman Nazif Efendi'nin hayatı hakkında bilgi verdik.

İkinci bölümde Süleyman Nazif Efendi'nin edebî şahsiyeti hakkında değerlendirmede bulunduk. İlk aşamada dönemin kaynaklarında edibimizin sanatına dair ifadeleri derledik, daha sonra elimizdeki tek eserden hareketle Süleyman Nazif Efendi'nin edebî şahsiyetini irdelemeye çalıştık.

Üçüncü bölümde ise Süleyman Nazif Efendi'nin Eş'âr ve Münşeât adlı eseri hakkında bilgilendirmede bulunduk. Eseri şekil ve muhteva olmak üzere iki açıdan inceledik. Önce vezin, kafiye, nazım biçimi gibi eserin şekilsel özellikleri hakkında bilgi verdik. Daha sonra eserin içeriğini dört alt başlık halinde tahlil ettik.

1. Süleyman Nazif Efendi'nin Hayatı

Hicri 5 Zilhicce 1202'de (Miladi 6 Eylül 1788) doğmuştur (İnal, 1970: 1106). İncelediğimiz Eş'âr ve Münşeât'ın mukaddimesinde, Diyarbakırlı Said Paşa¹ (öl.1891) kendi kalemıyla bu tarihi bariz bir şekilde ifade etmektedir: "Târîh-i vilâdeti hicretin bin iki yüz iki senesi şehr-i zilhiccenin beşinci günüdür." (Araz, 2020: 20).

Süleyman Nazif Efendi, Diyarbakırlı olup dönemin ve şehrin tanınmış ediplerinden İbrahim Cehdi Efendi'nin (öl.1789) oğludur (İnal, 1970: 1106; Ali Emiri Efendi, 2003: 57). Fatin Tezkiresi'nde babasının adı Vecdi Efendi olarak geçmektedir (Fatin, 2017: 489). Aynı yanlışlık "Kâtip Vecdî Efendi'nin mahdumudur." şeklinde Sicill-i Osmanî'de de yer almaktadır. (Mehmet Süreyya, 1996: 1240). Ancak Eş'âr ve Münşeât'ın mukaddimesinde Said Paşa, Süleyman Nazif Efendi'nin babasının, dolayısıyla kendi dedesinin isminin İbrahim Cehdi Efendi olduğunu teyit etmektedir (Araz, 2020: 20).

Süleyman Nazif Efendi, 19. yüzyılın önemli devlet adamlarından ve ediplerinden Diyarbakırlı Said Paşa'nın babası, yine hem dönemin önemli devlet adamlarından hem de Servet-i Fünun edebiyatının önemli şairlerinden olan ve kendisiyle aynı ismi taşıyan Süleyman Nazif (öl. 1927) ile Meşrutiyet ve Cumhuriyet dönemlerinin önemli ediplerinden Faik Ali Ozansoy'un (öl. 1950) da dedesidir. Faik Ali Ozansoy'un oğlu Munis Faik Ozansoy'un (öl. 1975) da Cumhuriyet döneminin tanınmış şair ve yazarlarından olduğu hatırlandığında Süleyman Nazif Efendi'nin edip bir silsilenin önemli bir halkası olduğu söylenebilir.

Buna rağmen Süleyman Nazif Efendi hakkında kaynaklarda ayrıntılı bilgi bulunduğu söylenemez. 19 ve 20. yüzyıl tezkirelerinin ve bibliyografik

¹ Süleyman Nazif Efendi'nin oğludur.

eserlerinin kimilerinde kendisine hiç yer verilmemiş, kimilerinde ise bir veya birkaç paragraflık çok kısa ve birbirinden alıntı denebilecek bilgiler ile yetinilmiştir.²

Yakın dönem ilim adamlarınca da hakkında pek araştırma yapılmamış ve inceleme konumuz olan Eş’âr ve Münşeât adlı eserinin günümüze kadar çeviri yazısının yapılmamış olması³, Süleyman Nazif Efendi’nin, isim benzerliğinden dolayı Servet-i Fünun şairi, aynı zamanda torunu olan Süleyman Nazif ile karıştırılmış olma ihtimalini akla getirmektedir.

Süleyman Nazif Efendi, ilim tahsilinden sonra Diyarbakır Mahkeme-i Şer’iye Başkâtibi olmuştur. Behram Paşa’nın Diyarbakır valiliğine tayin olunması üzerine şehirde bazı sıkıntılar yaşanmış ve Süleyman Nazif Efendi de Behram Paşa ile ilgili şikâyetname yazmıştır. Ancak Behram Paşa’nın şehirde kontrolü tamamen sağlamasının ardından Süleyman Nazif Efendi cezalandırılacağını düşünerek önce Diyarbakır’da bir süre gizlenmiş, daha sonra İstanbul’a kaçmıştır (İnal, 1970: 1106).

Vali Behram Paşa’nın durumu İstanbul’a yazılı olarak bildirmesi üzerine Süleyman Nazif Efendi, Rodos’a sürgün edilmiş, altı ay kadar orada kaldıktan sonra İstanbul’a dönmüştür (İnal, 1970: 1106).

Bir süre sonra Sultan II. Mahmut (öl. 1839) tarafından Divan-ı Hümayun Amedî Kalemî’ne tayin edilmiştir. Daha sonra Bosna Valisi Abdürrahim Paşa’nın divan kâtibi olarak bir süre Viyana’da bulunmuştur. Bu görevin ardından Sivas Valisi Hakkı Paşa’nın divan kâtipliğini yapmış ve bu vazifesi sırasında Hakkı Paşa’nın eyalet mührü için aşağıdaki rubaiyi kaleme almıştır (İnal, 1970: 1107):

Yâ Rab dilimi levha-i tenvîr eyle
 Feyz-i keremin kalbime tahrîr eyle
 Ser-nâme-i maksûdumu ey Bârî Hudâ
 Âsâr-ı inâyet ile temhîr eyle

(Araz, 2020: 59)

Yine Hakkı Paşa’nın “Niçe bir mülket-i hüsnünde bu gavgâ niçe bir / Niçe bir satvet-i kahriñ dil-i yağma niçe bir” matlâmı her bentte bu matlâmı kullanmak suretiyle tesdis etmiştir (Araz, 2020: 51). Bu iki durum, Süleyman Nazif Efendi’nin Hakkı Paşa ile belli bir ünsiyet kurduğu şeklinde yorumlanabilir.

Daha sonra Havalı-i Şarkiye Seraskeri Salih Paşa’nın divan kâtipliği görevinde bulunmuştur. Hicri 1244 (Miladi 1828-29) Osmanlı-Rus Savaşı

² Kaynak taramamızda Şeyhülislam Arif Hikmet Bey, Şefkat Bey, Mehmed Tefvik (Kafile-i Şuara), Faik Reşat (Eslaf) tezkirelerinde, Nihat Sami Banarlı’nın Resimli Türk Edebiyatı Tarihi’nde ve Ahmet Hamdi Tanpınar’ın On Dokuzuncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi’nde Süleyman Nazif Efendi ile ilgili bilgi bulunamamıştır.

³ Yüksek lisans tezimizde eserin çeviri yazısı yapılmıştır: Bkz: Araz, 2020.

sırasında Ruslara esir düşerek bir müddet Tiflis’te zindana atılmış ancak çocukluğundan beri hizmetinde bulunan “İnce” adlı sadık bir Ermeni hizmetkârının yardımıyla kurtulmayı başarmıştır.⁴

Bu dönem bir süre Keban Maden Emni Osman Paşa’nın divan kâtipliğini yapmıştır. Ancak hastalığı nedeniyle görevinden ayrılarak memleketi Diyarbakır’a dönmüştür. Bu sırada bölgede yaşanan şiddetli kolera nedeniyle önce iki kızını, daha sonra eşini kaybetmiştir. Bu durumun, hastalığını şiddetlendirdiği sanılmaktadır (İnal, 1970: 1107).

Eşinin ölümünün ardından tekrar evlenmek durumunda kalmış, bu evlilikten Esmâ ve Mehmed Said⁵ adlı iki çocuğu olmuştur. Ancak kısa bir zaman sonra H. 1244 (M. 1832-33) yılında vefat etmiştir. Süleyman Nazif Efendi öldüğünde oğlu Said henüz dokuz, kızı ise yirmi aylıktır. Said Paşa bu acı durumu Eş’âr ve Münşeât’ın mukaddimesinde ifade etmekte ve kuvvetli bir Divan şairi olarak telakki ettiği babasının şiir, münşeât ve servetlerinin yağmalandığını düşünmektedir (İnal, 1970: 1107).

Süleyman Nazif Efendi’nin ölüm tarihini hicrî olarak Fatin 1260 (2001: 1073), Mehmed Süreyya 1265 (1996: 1240), Ali Emiri Efendi 1249 (2003: 57) olarak verir. Ancak Said Paşa, Eş’âr ve Münşeât’ın mukaddimesinde babasının ölüm tarihi konusunda Fatin’in yanılmış olduğunu ve Süleyman Nazif Efendi’nin vefat tarihinin 1248 (M1832-33) senesinin sonları olduğunu ifade etmektedir (Araz, 2020: 20).

2. Süleyman Nazif Efendi’nin Edebî Şahsiyeti

Klasik Türk edebiyatında bilindiği gibi tezkireler dönemin şairlerinin hayatları hakkında bilgi vermenin yanı sıra, kısa da olsa, onlar hakkında edebî değerlendirmelere de yer verirler. Bu bağlamda yaptığımız kaynak taramasında 19 ve 20. yüzyıl tezkirelerinde Süleyman Nazif Efendi ile ilgili aşağıdaki değerlendirmelere ulaştık:

Ali Emiri Efendi’ye göre Süleyman Nazif Efendi’nin şiirleri tıpkı mahlası gibi nazif, yani temiz, pak, naziktir; inşası ise latiftir (2003: 57).

Sicill-i Osmanî’de Süleyman Nazif Efendi hakkında sadece birkaç cümlelik bilgilendirme yapılmakta ve şair olduğu ifade edilmektedir. Ancak şiirlerinden örnekler verilmediği gibi, edebî şahsiyeti hakkında bir değerlendirme de yapılmamaktadır (1996: 1240).

Fatin Tezkiresi’nde de hakkında kısa bir bilgilendirme yapılmakta ve bir gazeli misal olarak sunulmaktadır. Ancak edebî kişiliği ile ilgili bir değerlendirme yapılmamaktadır (2001:1073).

Süleyman Nazif Efendi hakkında en kapsamlı bilgileri ve değerlendirmeyi İbnülemin Mahmud Kemal İnal’ın Son Asır Türk Şairleri adlı

⁴ Bu bilgiler Servet-i Fünun şairi Süleyman Nazif’in dedesi hakkında İbnülemin Mahmud Kemal İnal’a verdiği malumatta yer almaktadır.

⁵ Diyarbakırlı Said Paşa.

eserinde görmekteyiz. İnal, söz konusu eserde Servet-i Fünun döneminin ünlü şairi Süleyman Nazif’ten dedesi Süleyman Nazif Efendi hakkında malumat istediğini ve kendisine yazılı olarak bilgi verildiğini ifade eder. Verilen bilgilere göre Süleyman Nazif Efendi kitabet ve inşadaki kudretinden dolayı Sultan II. Mahmut tarafından memuriyet ile taltif edilmiştir (İnal, 1970: 1107).

Süleyman Nazif Efendi’nin rik’a hattı dönemin en iyi el yazılarındanandır. “Pâdişâhâne bu tevkî-i zarîf / Eser-i kilk-i Süleymân Nazîf” beyti ile imza ettiği bir tuğra Mahmud Hanî ailesinde yadigâr olarak bulunmaktadır (İnal, 1970: 1107).

Tespit ettiğimiz Eş’âr ve Münşeât adlı eserin müstensihisi olarak ifade edebileceğimiz Said Paşa, bu eserin mukaddimesinde babası Süleyman Nazif Efendi’nin hem nazım hem de nesirde parmakla gösterilecek kadar iyi bir edip olduğunu, ancak genç yaşta vefat etmesi nedeni ile eserlerinin muhafaza edilemediğini ifade eder (Araz, 2020: 20).

Süleyman Nazif Efendi’nin elimizde bulunan tek eserinden hareketle edebî şahsiyetini değerlendirmeye başladığımızda öncelikle iyi bir Divan şairi olduğunu ifade edebiliriz. Süleyman Nazif Efendi bütün şiirlerini aruz ölçüsü ile yazmış, kendi döneminde bazı şairlerin hem hece hem de aruz ile şiir yazmasına rağmen, kendisi hece ölçüsü ile hiç şiir kaleme almamıştır.

Aruz ölçüsünü kullanmada oldukça başarılı olduğunu söyleyebiliriz. Önemli bir aruz kusuru sayılan zihafa birkaç yer dışında hiç başvurmamış, imaleye ise yine büyük Divan şairlerinin yaptığı gibi daha çok Türkçe “ا، و، ی” harfleri ile biten kısa hecelerle başvurmak durumunda kalmıştır.

Gerek şiirlerinde gerek münşeâtında Türkçeye hâkim olduğu, Arapça ve Farsçayı iyi bildiği anlaşılmaktadır. Cümle kuruluşları oldukça sağlamdır.

Süleyman Nazif Efendi’nin şiirlerinde Farsça iki kelimeli tamlamaların yanı sıra “şîr-i selîs-i mergûb, zîver-i mecmû’a-ı meşhûr” gibi üç kelimeli tamlamalar ile “kettân-ı şekîb-i dil-i meh-tâb, eser-i hâme-i düstûr-ı Felâtûn-fikret” gibi dört kelimelik tamlamalar kullandığı da görülür. Yine kimi yerlerde “dü rûze dünyâ⁶, sûz u sâz⁷” gibi Farsça deyimler kullandığı görülmektedir. Aynı şekilde “müşârûn bi’l-benân⁸” gibi Arapça deyimler kullandığı da görülür.⁹

Süleyman Nazif Efendi şiirlerinin kahir ekseriyetinde redif kullanmıştır. Kimi şiirlerinde “bana, sana, aşına, olur, münasip” gibi bir kelimelik redifler, kimi şiirlerinde ise “benden bilir, lazım sana, oldu hep, ne hacet” gibi iki kelimelik redifler kullanmayı tercih etmiştir. Bazı şiirlerinde ise ek halinde rediflere yer vermiştir. Kafiye kullanımında genellikle birden fazla ses kullanmayı yeğlemiştir.

⁶ İki günlük dünya anlamında Farsça deyim.

⁷ Aşk ve muhabbet anlamında Farsça deyim.

⁸ Parmakla gösterilen, çok meşhur, ünlü anlamında Arapça deyim.

⁹ Bu konuda bkz. Çaldak, 2017: 106-130.

Bilindiği gibi klasik Türk edebiyatında konudan ziyade üslup önemslenmektedir. Bu nedenle Divan şairleri, şiirlerini özellikle de gazellerini bir kuyumcu titizliği ile tezyin etmekte, kullandıkları farklı edebî sanatlarla eseri süslemeye, estetiğini artırmaya çalışmaktadır. Süleyman Nazif Efendi de selefleri gibi bu yolda yürümüş, bütün gazellerinde bu dili yakalamaya çalışmıştır.

Elimizdeki eseri edebî sanatlar yönüyle incelemeye almak konumuzun sınırlarını zorlayacağından sadece Eş’âr ve Münşeât’taki 3. gazelin 1. beytine kısaca değinelim:

Çünkü bülbülsün gönül bir âşiyân lâzım saña
Bir gülün nahl-i cemâlinde mekân lâzım saña

Şair, ilk mısradaki gönlü bülbüle benzetmek suretiyle teşbih-i belîğ yapmıştır. Aynı zamanda şair, gönlü muhatap alarak hem teşhis sanatı hem de kendisine dışarıdan seslenmek yönüyle tecrit sanatı yapmıştır. Aşiyân sözcüğü ile ev kastedildiğinden istiare sanatı vardır.

İkinci mısradaki sevgili yerine gül kullanılmış ve klasik edebiyatımızdaki en yaygın istiare sanatı yapılmıştır. Yine nahl-i cemalinde, yani yüz güzelliği fidanında derken de teşbih-i belîğ yapıldığı söylenebilir.

Beytin iki mısraındaki söz simetrisi hemen dikkat çekmektedir. 1. mısradan 2. mısraa bülbül-gül, gönül-nahl-i cemal ve aşiyân-mekân kelimeleri arasındaki simetri ile leffüneş yapılmıştır.

Bu beyitte görüldüğü gibi Süleyman Nazif Efendi, şiirlerini diğer pek çok Divan şairi gibi bir sarraf hassasiyeti ile kaleme almış, edebî sanatlar ile süslemeye gayret etmiştir.

Koca Ragıp Paşa’nın iki şiirini, Emîrî’nin bir şiirini tahmis etmesi, Hakkı Paşa’nın da bir şiirini tesdis etmesi Süleyman Nazif Efendi’nin, döneminin edebiyat muhitini takip ettiğinin işareti olarak telakki edilebilir.

Süleyman Nazif Efendi de pek çok Divan şairi gibi şiir ile ilgili düşüncelerini gazellerinde, özellikle de mahlas beyitlerinde yeri geldikçe ifade eder. Aşağıdaki beyitte kaleminin, dolayısı ile şairlik yeteneğinin zihinlerde; tutulan, rağbet edilen, akıcı, güzel şiirler bıraktığını dile getirir:

Hâtıra saldı Nazîfâ hâme
Böyle bir şi’r-i selîs-i mergûb¹⁰ 6-5

Başka bir beyitte Süleyman Nazif Efendi, sözü süsleyen kaleminin yeni tarz gazeli ortaya koyduğunu ifade eder. Sonraki beyitte ise taze, yeni bir menzil, tarz üzerine epey yol aldığını ve daha önce gidilmemiş, yeni bir vadide

¹⁰ Bu beyitten başlamak suretiyle beyitler kodlanarak verilecektir. İlk sayı yüksek lisans tezimizdeki çeviri yazıda beytin kaçınıcı gazelde yer aldığını, ikinci sayı beytin gazelin kaçınıcı beyti olduğunu ifade etmektedir. Bkz: Araz, 2020.

gezindiğini ifade ederek yenilikçi bir şair olduğunu dile getirir. Yine bir sonraki beyitte bu vadide herkesin at koşturamayacağını, yani herkesin şairlik yapamayacağını, bu taze edanın, yeni söyleyişin kendi mücevher kalemine nasip olduğunu ifade eder:

Kilk-i suhan-ârâsı Nazîfîñ yine şimdi
Bu nev gazeli hâtır-ı ahbâba düşürmüş 26-5

Çok menzil alıp tâze zemîn üzre Nazîfâ
Bu vâdi-i nâ-refteyi bilmem nice geçdim 29-5

Mümkün mü bu vâdîde feres-rân ola herkes
Bu tâze edâ kilk-i güher yâre münâsib 5-4

Süleyman Nazif Efendi, kaleminin çok yanık nağmelerini işittiğinden beri bülbüllerin hep beraber kendisi gibi gazel okumaya başladığını söyleyerek iyi bir gazel şairi olduğunu ifade eder. Benzer bir ifade ile şiirlerini dinleyen güzel gonca gülün, eş’ârını bülbül nağmelerine benzettiğini söyleyerek dolaylı bir biçimde şiirini ve şairliğini yüceltir:

Gûş edelden nağme-i pür-sûz u sâz-ı hâmemi
Bülbülân yek-ser Nazîfâsâ gazel-h’ân oldu hep 7-5

Gûş eyledi eş’ârımı ol gonca-ı ra’nâ
Açıldı dedi nağme-i bülbül mü nedir bu 31-5

Süleyman Nazif Efendi, böyle zekice, akıllıca şiirler ile kaleminden sadır olan aşk ve muhabbetten dolayı meşhur şiir mecmualarının süsü olacağını ifade eder:

Böyle eş’âr-ı lebîbâneyle ey kilk-i Nazîf
Sûz u sâziñ zîver-i mecmû’a-ı meşhûr olur 12-6

Ancak pek çok şair gibi Süleyman Nazif Efendi de döneminde kendi kıymetinin, şairlik yeteneğinin yeterince anlayamadığını farklı şekillerde ifade eder. Bir beytinde dudaklardaki sırlı nükteleri, yani edebî sözleri anlamayanların fesahat ve belagati anlayamayacağını dile getirir. Diğer bir beyitte ise ihsan nakdinin sadece sözde kalmasını eleştirir, insanların şaire hak ettiği ihsanda bulunmamasından yakınır:

Fehm eylemeyen nükte-i esrâr-ı dehânîñ
Bilsin mi fesâhatle belâgat neye derler 17-3

Nakd-i ihsân şimdilik elfâza tahsindir Nazîf

Ehl-i himmet şî’re bahş eyler ‘atâ-yı peh pehi 41-5

3. Süleyman Nazif Efendi’nin Eş’âr ve Münşeât’ı

3.1. Eserin Şekil Özellikleri

Süleyman Nazif Efendi’nin yegâne eseri, ölümünün ardından yıllar sonra oğlu Diyarbakırlı Said Paşa tarafından farklı mecmualardan derlenip toplanarak Diyarbakır matbaasında bastırılmış olan Eş’âr ve Münşeât adlı eseridir. Said Paşa’nın kendi el yazısı ile kaleme alınmış bu eserin Milli Kütüphane’deki tavsifi şu şekildedir:

Bulunduğu Yer: Milli Kütüphane-Ankara

Demirbaş No: 06 Mil Yz A 3704

DVD Numarası: 945.936

Eser Adı: Eş’âr ve Münşeât

Yazar Adı: Süleymân Nazif Efendî Diyarbekrî (öl. 1248/1832)

Telif Tarihi: H 1290-M 1873

İstinsah Tarihi: Yok

Ölçü: 205x138-165x100 mm.

Satır Sayısı: 19

Yazı Türü: Rik’a

Kâğıt Türü: Tek çizgili

Yaptığımız araştırmada eserin başka bir nüshası tespit edilememiştir. Eserin başında Said Paşa, eseri kendisinin kaleme aldığını, erken dönemde, henüz 10 aylık iken, babasını kaybettiğini, bu nedenle Süleyman Nazif Efendi’nin belki de el yazması kitaplarının muhafaza edilemediğini ifade eder. Daha sonra babasının eserlerini, bir evlat borcu olarak, farklı yerlerden derleyip topladığını ve bunları kaleme alarak Diyarbakır matbaasında tabettirdiğini söyler (Araz, 2020: 20).

Eş’âr ve Münşeât, 37 varak (74 sayfa) olup adından da anlaşıldığı gibi iki bölümden oluşmaktadır. Eserin başında Said Paşa tarafından verilen bir sayfa tutarındaki bilgilendirmeyi, günümüzdeki önsöz olarak telakki edebiliriz.

İlk bölüm Süleyman Nazif Efendi’nin şiirlerinden oluşur ve 24 varak tutarındadır. Bu bölümde 42 gazel, 1 tesdis, 3 tahmis, 4 tarih ve 1 rubai olmak üzere toplam 51 şiir yer almaktadır.

Tesdis Hakkı Paşa’nın bir şiiri için, tahmislerden ikisi Koca Ragıp Paşa’nın iki şiiri için, biri ise Emirî’nin bir şiiri için yazılmıştır.

Tarih manzumeleri sırasıyla yedi, beş, dört ve ikişer beyitten oluşmaktadır. Süleyman Nazif Efendi, eserdeki tek rubaiyi ise Hakkı Paşa'nın eyalet mührü için kaleme almıştır.

Gazellerin kahir ekseriyeti klasik Türk edebiyatının genel temayülüne uygun olarak 5 beyitten oluşmaktadır. Ancak yine pek çok Divan şairinde olduğu gibi Süleyman Nazif Efendi de farklı beyit sayılarına sahip gazeller yazmıştır. Aşağıdaki tabloda Eş'âr ve Münşeât'ta yer alan gazeller beyit sayılarına göre tasnif edilmiştir:

Beyit Sayılarına Göre Gazellerin Tasnifi	
Beyit Sayısı	Gazel Sayısı
4	1
5	26
6	10
7	3
8	1
10	1

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi beyit sayısı 5'ten az olan sadece bir gazel bulunmaktadır.

Elimizdeki eser içerdiği şiir sayısı bakımından tam bir divan olmasa bile eş'âr kısmı divançe olarak adlandırılabilir. Zira şiirler mürettep bir divan yöntemi ile alfabetik olarak sıralanmıştır.

Eserdeki şiirlerin tamamı aruz vezni ile yazılmıştır. Böyle küçük hacimli bir eserde birçok aruz kalıbının kullanılmış olması¹¹ hem Süleyman Nazif Efendi'nin aruz ölçüsüne hâkimiyetini göstermekte hem de başka şiirlerinin de olduğu ihtimalini kuvvetlendirmektedir. Aşağıdaki tabloda Eş'âr ve Münşeât'ta yer alan gazeller vezinlerine göre tasnif edilmiştir:

Kullanılan Vezne Göre Gazellerin Tasnifi	
Kullanılan Vezin	Gazel Sayısı
Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün	19
Mef'ûlü Mefâîlü Mefâîlü Feûlün	10

¹¹ Bu konuda bkz. İpekten, 1994.

Mef’ûlü Fâilâtü Mefâilü Fâilün	6
Mefâilün Mefâilün Mefâilün Mefâilün	4
Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün	2
Feilâtün Feilâtün Feilün	1

Eş’âr ve Münşeât’ta yer alan tek tesdis “Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün” vezniyle, üç tahmis “Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün” vezniyle kaleme alınmıştır. Eserdeki dört tarih manzumesinden ikisi “Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün” vezniyle, diğer ikisi ise “Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün” vezniyle yazılmıştır. Eş’âr ve Münşeât’ta yalnızca bir rubai bulunmaktadır ve klasik Türk edebiyatı geleneğine uyularak bu rubaide aruz ölçüsünün iki kalıbı birlikte kullanılmıştır.

İkinci bölüm Süleyman Nazif Efendi’nin mensur yazılarından oluşur. Bu bölümde klasik Türk edebiyatı süslü nesri formunda yazılmış 10 yazı bulunmaktadır. Her bölümün başında bir başlık bulunup bölümlerin isimleri aşağıda verilmiştir:

1. Merhûm mûmâ ileyhın ba’z-ı âsâr-ı mensûresi
2. Ahıbbâdan bir zâta
3. Vüzerâdan bir zâta
4. Ta’ziye
5. Sivas valisi esbak Hakkı Paşa’dan bir şeyhe
6. Hâvâlî-i Şarkıye seraskeri esbak müteveffâ Sâlih Paşa’dan Vastan hâkimi Hân Mahmûd’a tahrîrât
7. Hâlid Aga hakkında mülâtefet-nâme
8. Ahıbbâsından bir zâta
9. Bu dahi
10. Merhûm mûmâ ileyhın Diyarbekrî Kirmânî-zâde Dervîş Efendi’ye tahrîrâtı

3.2. Eserin Muhteva Özellikleri

Eş’âr ve Münşeât’ı muhteva yönüyle 4 alt başlıkta inceleyebiliriz:

3.2.1. Aşk

Hiç şüphesiz Türk ve dünya edebiyatlarının en önemli, en temel konusu aşktır. Klasik Türk edebiyatında da yüzyıllar boyunca aşk teması şairlerimizin en sık işlediği konu olmuştur. Süleyman Nazif Efendi’nin de şiirlerinin kahir ekseriyetinin teması aşktır.

Süleyman Nazif Efendi, aşk temasını beşerî bakış açısıyla işler. Hatta kimi zaman âşıkâne tarzdan şûhâne tarza kaydığı da görülür. Yakut gibi kırmızı ve değerli dudaklarını em de güzellik madeninin ne olduğunu anla, sevgilinin

güzel yüzünü seyret de insanların neye afet dediklerini gör, diyerek klasik Türk edebiyatındaki klasik kadın aşkını ve güzelliğini dile getirir:

Em la’lini gör kân-ı melâhat neye derler
Ruhsârını seyreyle gör âfet neye derler 17-1

Bazen de sevgilinin güzelliğinin, cazibesinin âşığı perişan ettiğini dile getirir. Sümbül gibi saçlarının kokusu beni benden alıp başımı sevdalara saldı; sevgilinin güzel, uzun, omuzlara dökülen saçları aklımı perişan etti, diyerek sevgilinin âşığı düşürdüğü durumu anlatır:

Bûy-ı zülfi sünbül salmış serim sevdâlara
Var ise ‘aklım perîşân eyleyen gîsûsudur 11-2

Kimi beyitlerde Divan şiirine uygun olarak aşkı abartılı bir dille, mübalağalarla dile getirir. Sabah yeli sevgilinin saçlarını kımıldatmaya cesaret ederse güzellik ülkesinde yüzlerce fitne, binlerce kargaşa meydana gelir. Bir sonraki beyitte ise aşk mahallesinin yolcusu, karanlıkta yolunu bulabilmek için ay fanusuna niye ihtiyaç duysun ki, zira ahımım meşalesi gökyüzünde ateşli, aydınlık bir avize olmuş, her tarafı aydınlatmaktadır, der:

Zülfünü bâd-ı sabâ tahrîke etse ictisâr
Kışver-i hüsnünde sad fitne hezârân şûr olur 12-2

Neylesin fânûs-ı mâhı reh-revân-ı kûy-ı ‘aşk
Meş’al-i âhım sipihre âteşin âvîzedir 10-3

Süleyman Nazif Efendi, kimi şiirlerinde de sevgiliden uzak kalmayı, ayrılığın, hasretin verdiği acıyı işler. Bir beytinde sevgilinin yaşadığı mahallenin Firdevs cenneti gibi olan bahçesinden uzak kaldığından, bu ayrılık gamının ateşi, adeta Cehennem ateşi gibi gelir bana, der. Diğer beyitte de sevgiliden ayrı olmak nedeniyle kanlı gözyaşları döktüğünü, bu gözyaşlarının her tarafı kaplayarak gam denizi oluşturduğunu ve coşkun dalgalarla tufana sebebiyet verdiğini mübalağalı bir dille ifade eder:

Dûr olaldan ravza-ı Firdevs-i kûy-ı yârdan
Ey Nazîf sûz-ı gamı nâr-ı Cehennemdir baña 4-5

Hasretiñle eşk-i hûnînim ki rîzân oldu hep
Sû-be-sû bahr-ı gamıñ emvâci tûfân oldu hep 7-1

3.2.2. Eleştiri/Şikâyet

Divan şairleri kimi zaman tamamen eleştiri içerikli bir eser kaleme alırken kimi zaman da divanları içinde eleştiri ihtiva eden nazım şekillerine yer verirler. Süleyman Nazif Efendi’nin şiir ve nesirlerine baktığımızda bu

durum bariz bir şekilde görülür. Eserdeki 30. gazel tamamen yaşadığı dönemin eleştirisi niteliğindedir.

Zilletin, alçaklığın, kötü huyların; devlet büyüklerini kapladığından, öyle ki çok eski zamanlarda yaşamış efsanevi Arap liderlerinden Hatem’in¹² cömertliğini, eli açıklığını duyanların üzüntüye boğulduğundan söz eder:

Kibâr-ı devleti şöyle denâet kaplamışdır kim

Sehâsın gûş edenler nefret eyler rûh-ı Hâtemden 30-4

Ancak bu bozukluk Süleyman Nazif Efendi’ye göre ekâbir-i devlet ile sınırlı kalmamış, ulema takımından ta sıradan vatandaşa kadar herkes bu olumsuz durumdan etkilenmiş, denaet ve cehalet tüm katmanlara yayılmıştır. Şairimiz çarpıcı ifadelerle değerlendirmelerde bulunur. Cehalet, o dönemi o kadar kaplamış ki âlimler bile mukaddes ve kıymetli sayılması gereken ilim elbisesini matem elbisesi telakki eder hale gelmiştir. O devrin insanları; şiiri, edebiyatı anlamaz, kuru efsaneler olarak algılar; asrın söz ustalarını, yani edipleri adam yerine koymaz duruma düşmüştür. Sanat, edebiyat denen güzellik, geçmiş dönemlerden bir hatıra hükmündedir ancak:

Cehâlet şimdi dehri öyle istî’âb kılmış kim

Libâs-ı ‘ilmi ‘âlim addeder esvâb-ı mâtemden 30-6

Meâl-ı nazmı ebnâ-yı zamân efsâne zanneyler

Suhan-sencân-ı ‘asrı ‘addeder mi kimse âdemden 30-7

Sirâyet etmiş âsâr-ı leâmet cins-i ahcâra

Nazîfâ san’at-ı zincîr kalmış devr-i Hâtemden 30-8

Bazı beyitlerde ise Süleyman Nazif Efendi, pek çok Divan şairinin şiirlerinde yeri geldikçe yaptığı gibi kendi kendine söylenir, kıymetinin bilinmediğini ifade eder, döneminde sanata ve sanat erbabına yeterince kıymet verilmediğini dillendirir. Zira kemalinin, olgunluğunun tescilli olmasına rağmen anlaşılamayacağını, makam sahiplerinde lütuf olmadığını, bu nedenle boş yere kimseden talepte bulunmamayı kendi kendine mırıldanır:

Yok lutfu eyleme taleb-i ‘izzet ey Nazîf

Sâbit de olsa fehm edemezler kemâlimiz 23-7

Mademki zamanın büyüklerinde lütuf, ihsan kalmamış, öyleyse kimseden temennide bulunmanın bir anlamı yoktur, boş yere kimseye yalvarıp yakarmamalıdır. İnsanlıktan, mertlikten nasipsiz gaddar insanları Allah’a havale etmekle yetinmelidir. Süleyman Nazif Efendi, tıpkı seyir halindeki

¹² Bkz. Pala, 1989: 219.

bulutlar ile yerin mücadelesi gibi felek ile her daim kavga halinde olduğunu ifade eder:

Ne kimseden temenni vü ne âh u nâle et
Gaddâr-ı bî-mürüvveti Hakk’a havâle et 9-1

Biz hemân gerdûn ile gavgâdayız dâim Nazîf
Ebr-i seyyâr ile berrîñ tab’ı ceng endâzıdır 9-6

3.2.3. Sosyal Hayat

Klasik Türk edebiyatı ile ilgili, özellikle de işin erbabı olmayanlarca, en çok öne sürülen iddialardan biri de herhalde sosyal hayattan kopuk bir edebiyat olmasıdır. Oysaki ne geçmiş dönemlerde ne de günümüz dünyasında hiçbir edebî akımın sosyal hayattan tamamen kopuk olması düşünülemez. Evet, belki bazı edebî cereyanlar, diğerlerine kıyasla toplumsal konuları daha az işliyor olabilir. Fakat toplumsal bir konuyu eserlerinin merkezine koymamak ile sosyal hayattan kopuk olmayı aynı kefeğe koymak, doğru bir değerlendirme olmasa gerek.

Süleyman Nazif Efendi de diğer birçok Divan şairi gibi daha çok bireysel konuları, aşk temasını şiirlerinde işlemeyi tercih etmiştir. Fakat ne günümüzdeki bir şairi ne de geçmişteki Divan şairlerini aşk konusunu sık işlediği için toplumsal hayattan kopuk olmakla itham edemeyiz.

Bununla beraber Süleyman Nazif Efendi’nin bire bir muhtevasını sosyal hayattan aldığı şiirleri de vardır. Şairimizin, döneminde yaşadığı Osmanlı padişahlarından biri de II. Mahmut’tur (öl. 1839). Bu dönemde II. Mahmut tarafından fes uygulaması getirilir. İşte Süleyman Nazif Efendi de 24 ve 25. gazellerinde tamamen fes uygulamasını destekler şekilde düşüncelerini dile getirir, hatta her iki şiirini de “fes” redifi ile oluşturur.

Fes ile ilgili 10 beyitlik ilk gazelinde zamanın padişahının iltifatı ile fesin memlekete geldiğini, bu nedenle onu yücelerde, yani baş üstünde tutmak gerektiğini söyler. Ardından kıpkırmızı rengi ile fesin İslam askerlerinin cesaretini ve savaççılığını sembolize ettiğini, düşmanın gözlerinde Osmanlı’nın heybetini, izzetini gösterdiğini ifade eder. Daha sonra fes ile eski başlığımız sarığı mukayese ederek fesin toplum tarafından benimsendiğini ve altın işlemeli sarığın kıvrımlarının artık hatırlanmadığını dile getirir:

İltifât-ı şâh-ı ‘asrîñ oldu çünki mazharı
Gezse ‘izz ü nâz ile şimdi sezâ bâlâda fes 24-6

Cünd-i İslâm’ın ne hûnî oldugun işrâb eder
Mâye-i heybetdir el-Hak dîde-i a’dâda fes 24-8

Şöyle lâ-kaydâne tavr ile ‘aceb râhatdayız

Pîçiş-i destâr-ı zer-târı getirmez yâda fes 24-9

Yine 6 beyitlik ikinci bir gazel yazar, üstelik bu gazelde de fes redifini kullanmayı tercih eder. Fesin padişahın emri ile büyüklüğün, ululuğun simgesi olduğunu ve taze bir gül gibi onu başa takmak gerektiğini ifade eder:

Câ-nişîn olsa sezâdır başda verd-i ter gibi

Oldu emr-i pâdişehle fitan-ı iclâl fes 25-5

3.2.4. Mektuplar

Daha önce ifade ettiğimiz gibi Süleyman Nazif Efendi’nin Eş’âr ve Münşeât’ı iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm şiirlerini, ikinci bölüm nesirlerini kapsar. Münşeât başlığı altında verilen bu nesirler farklı zamanlarda farklı şahsiyetlere yazılmış mektuplardan oluşur. Bu mektuplardan kimisi taziye niteliğindedir, kimisi teşekkür mahiyetinde, kimisi ise yanında çalıştığı şahsiyetlerin işleri ile ilgilidir.

Ancak bu mektupları edebî kılan klasik Türk edebiyatı süslü nesir dili ile yazılmış olmalarıdır. Süleyman Nazif Efendi münşeâtında oldukça süslü, ağır bir dil kullanmıştır. Arapça ve Farsça kelime ve tamlama kullanımı fazladır. Bazı mektupları içerisine beyitler de serpiştirmiştir.

Yüksek lisans çalışmamızda tamamı yer alan bu mektuplardan bir sayfalık kısmı, çeviri yazılı hâliyle aşağıda verilmiştir:¹³

[24a]

(1)Zât-ı ‘âlîlerine şübüt-yâfte-i cerîde-i vücûd ve nikâşte-i taşaşşul u nümûd olan nüķüş-ı (2) mütenevvi‘ atü’l-elvân-ı taħabb ü tevâdd-ı şehâdet-i zamîrîn ile müberhen idüğünden (3) kümeyt-i kilik-i süħan-tırâz o vâdîde tek ü tâz ve neşîb ü firâzdan şarf-ı şarîr (4) ü ihtizâz ederek

Her sözüme ‘izz-i huzûra suħan-ı hâş iledir¹⁴

Haķ budur saña (5) ‘ubûdiyyetim ihlâş iledir

medlülünce tımturâķ-ı hâyîde-i ‘âdiye fûrûhişte-i gûşe-i (6) nisyân kılınmışdır. Ķurta-ı sâmi‘a-ı ihtîşâşım olan cevâhir-i evşâf-ı cemîleleri (7) zîb-i nigîndân-ı cinân olalıdan berü şemâil-i memdûħa-ı cihân-pesend-i ‘âlîleriniñ (8) meftûn u şeh-nâme-h’ânı olduğumu beyâna vesîle-cüyân iken bugünlerde Şerîf (9) Efendi birâderimize meb‘ûş ‘inâyet-nâmeleri hâmişinde nâm-ı nâ-çizânem lütfen selâm-ı (10)sâmîleriyle ârâyîş-pezîr-i ibtisâm kılındığı çeşm-güzâr-ı ‘âcizânem olduķda

¹³ Bkz. Araz, age., s. 61. Eş’âr ve Münşeât’ın 24. varak A yüzü. Parantez içindeki sayılar satır numaralarını göstermektedir.

¹⁴ Mektuplarda yer verilen beyitlerin kendisine mi başka şairlere mi ait olduğu tespit edilememiştir.

Mî-tevân (11) çün âb h̄’ânden ez-beyâz-ı çeşm-i men¹⁵
 Nâme-i ū rā zi-bes ber-çeşm-i h̄od (12) mālîde-em
 meâlî bî-ihtiyâr nâz be-güzâr olarak
 Peyâm-ı luţf kim ol la‘l-i(13)‘ anber-bârdan geldi
 Nesîm-i cân-fezâdır cānib-i dildârdan geldi

terânesiyle (14) tehniyet-şi‘âr olduğumun beyânı muhtâc-ı haşv tekrar degildir. Bezmgâh-ı a‘yân-ı haķîķide (15) müstedrek olan nüķûş-ı şevâhid-i muāneset nigāristân-ı ‘âlem-i mecāzide (16) şüret-nümâ-yı huşul olmasına elţâf-ı hafiyeye-i rabbāniyeden tehiyye-i esbāba her zamān (17) dest-berdāşte-i bârgâh-ı niyâz olduğum hâlde sâdece selâmlarından olsun (18) hâşıl olan hużûz u müfâharetim şahîfe-i imkân-ı beyândan hâric olmakla (19) cā-be-cā mufāvezât-ı sîneleriyle şām-ı ğarîbānem şubh-ı ümîde resîde buyurulmak niyâz-ı maḥşûşumdur efendim.

Sonuç

Süleyman Nazif Efendi, 19. yüzyıl klasik Türk şairleri ve nasirleri arasında yer almaktadır. Her ne kadar tespit edebildiğimiz tek eseri hacimce çok büyük olmasa da hem nazım hem nesir olarak yazılmış olması bize daha iyi bir değerlendirme yapma imkânı vermektedir.

Süleyman Nazif Efendi’nin Eş’âr ve Münşeât adlı eseri iki bölümden oluşmaktadır ve her iki bölüm de klasik Türk edebiyatı geleneğini bariz bir biçimde yansıtmaktadır. Eserin nazım kısmı; ölçü, kafiye, nazım şekli, dil ve üslup gibi özellikler açısından tamamen klasik Türk şiirine uygun tarzda yazıldığı gibi; nesir kısmı da klasik Türk edebiyatı süslü nesri hüviyetindedir. Sonuç olarak Süleyman Nazif Efendi’nin 19. yüzyılın başarılı bir klasik Türk şairi ve nasiri olduğu ve klasik Türk edebiyatının genel özelliklerini, tespit ettiğimiz yegâne eserine başarılı bir şekilde yansıttığı söylenebilir.

Kaynakça

- Akûn, Ömer Faruk. (2013), *Divan Edebiyatı*, İsam Yayınları, İstanbul.
- Ali Emîrî Efendi. (2003), *Esâmî-i Şu‘arâ-yı Âmid* (haz. Galip Güner ve Nurhan Güner), Anıl Matbaası, Ankara.
- Araz, İdris. (2020), *Süleyman Nazif Efendi’nin Eş’âr ve Münşeât’ı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Çaldak, Süleyman. (2017), “Türkçe Metin Neşirlerinde Arapça İbarelerin Aktarımına Dair” *Metin Neşri: Problemler, Tespitler, Öneriler* (haz. Hatice Aynur-Müjgân Çakır-Hanife Koncu-Ali Emre Özyıldırım), Klasik Yayınları, İstanbul.

¹⁵ Bu Farsça beyit, onun mektubunu gözlerime o kadar çok sürdüm [ki mektup] gözlerimin akından su gibi okunabilir, şeklinde tercüme edilebilir.

- Devellioğlu, Ferit. (1993), *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Ak Yayınları, Ankara.
- Dilçin, Cem. (2000), *Türk Şiir Bilgisi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Dilçin, Cem. (2018), *Yeni Tarama Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Fatin. (2017), *Fatin Tezkiresi*, (haz. Ömer Çiftçi), Kültür Bakanlığı Yayınları (e-kitap), Ankara.
- İnal, İbnülemin Mahmud Kemal. (1970), *Son Asır Türk Şairleri*, C VI, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- İpekten, Haluk. (1994), *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Kanar, Mehmet. (2015), *Farsça-Türkçe Sözlük*, Say Yayınları, İstanbul.
- Levend, Agâh Sırrı. (2017), *Divan Edebiyatı*, Dergâh Yayınları, İstanbul.
- Tuman, Mehmet Naili (2001), *Tuhfe-i Naili: Divan Şairlerinin Muhtasar Biyografileri* (haz. Cemal Kurnaz ve Mustafa Tatcı) Bizim Büro Yayınları, Ankara.
- Mehmet Süreyya (1996), *Sicill-i Osmanî Yahud Tezkire-i Meşâhir-i Osmaniyye* (C IV), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- Pala, İskender. (1989), *Divan Şiiri Sözlüğü*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Tarih Çevirme Kılavuzu, www.ttk.gov.tr.
- Yekbaş, Hakan (e-makale), “Süleyman Nazif Efendi”, *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü (TEİS)*, <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com.tr>. (Erişim Tarihi: 16.01.2021).
- Ünver, İsmail. (1993), “Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler”, *Türkoloji Dergisi*, C XI, S 1, s. 51-89.